

Előszó

Az önálló magyar statisztikai szolgálat megalakulásának előzményei 1848-ra vezetnek vissza. Az első független felelős magyar kormány az alkotmányos függetlenség fontos feltételének tartotta az önálló statisztikai szervezetet, ezért *Fényes Elek* vezetésével létrehozta a Belügyminisztériumhoz tartozó Országos Statisztikai Hivatalt, amely azonban a szabadságharc bukása miatt rövid életű volt.

A magyar hivatalos statisztikai szolgálat megszületése a Kiegyezéshez kapcsolódik. 1867. május 25-én nevezte ki *I. Ferenc József* a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium keretein belül megalakult Statisztikai Szakosztály élére *Keleti Károlyt*. A Habsburg Birodalom hatóságai már jóval korábban is gyűjtöttek magyar adatokat, ám a birodalmi statisztikai apparátus Magyarországról, Erdélyről és a határvidékekről közölt adatainak részletessége és pontossága elmaradt az osztrák tartományokétól. Mint *Bokor Gusztáv* megjegyezte: „Magyarország mindenkor mostoha gyermeke volt az osztrák statisztikának”.

A Statisztikai Szakosztály 1871 áprilisában önállósodott, Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal néven. Az első statisztikai törvény 1874-ben született, ezt további hat követte, 1897-ben, 1929-ben, 1952-ben, 1973-ban, 1993-ban és 2016-ban. Az 1897. évi, valamint az azt követő törvények a Hivatal szakmai függetlenségét is explicite deklarálják, emellett szabályozzák az adatszolgáltatási kötelezettséget, a statisztikai célra gyűjtött egyedi adatok védelmét. A legutóbbi, a 2016. évi CLV. törvény „A hivatalos statisztikáról” címet viseli, és emellett, hogy a rendszerváltozás óta bekövetkezett szakmai, intézményi és jogszabályi változásokra reflektál, az Európai Unió statisztikai rendszerének követelményeit is átülteti a hazai jogba.

A magyar hivatalos statisztikai szolgálatot a kezdetektől fogva erős nemzetközi beágyazottság jellemezte. Keleti Károly már a Hivatal alapítását kezdeményező dokumentumban leszögezi: „...oly alapokból kell indulnia a magyar statisztikai hivatalnak, a minők külföldön nemcsak helyeseknek bizonyultak, de általában el is fogadtattak mert Magyarországnak ... egyenközűen kell haladnia a távolabb külfölddel is, különben statisztikai adatok összehasonlítása, mi valamely országnak megismerésére elkerülhetetlenül szükséges, merő lehetetlen, legalább soha nem tanulságos.” Ő is, a későbbi korok és napjaink statisztikusai is aktívan bekapcsolódtak a statisztika nemzetközi fejlesztésébe, valamint a külföldi statisztikai módszertani, szakmai fejlesztések eredményeinek hazai adaptálásába.

A Statisztikai Hivatal munkájának tudományos megalapozottságát nagyban elősegítette a Hivatallal egy időben megalapított Könyvtár, amely hamarosan az ország egyik legnagyobb szakkönyvtára lett, sőt az 1897. évi törvény már minden hazai tudományos nyomdatermékből elrendelte egy köteles példány átadását a Könyvtárnak, ezzel gyűjtőkörét is általánossá téve.

A magyar hivatalos statisztikát a mai napig meghatározza az alapítók és utódai kimagasló szakmai igényessége, értékválasztása és víziója. Történelme során a hivatalos statisztika tevékenysége sokat változott, részben a tudomány, részben a technika és a technológia fejlődésének, illetve a felhasználói igények változásának hatására. Ugyanakkor a szolgálat működését szinte folyamatosan áthatották az alapító és az alapítást követően az intézmény fejlődésében kulcsszerepet játszó kiváló statisztikusok által vallott és érvényesített értékek, mint a szakmai függetlenség, az objektivitás, a pártatlanság, a megbízhatóság, a tudományos megalapozottság, a minőség iránti elkötelezettség, az egyedi adatok védelme. A KSH-nak az elmúlt 150 évben több alkalommal nagyon nehéz és nagyon jelentős változáshoz kellett alkalmazkodnia, ezeket a kihívásokat azonban az alapértékek állandóságának köszönhetően mindig sikeresen kezelte.

A *Statisztikai Szemle* 1923-as megalakulása óta megemlékezik a statisztikai szolgálat és a statisztikai szakma jeles eseményeiről, évfordulóiról, gyakran egy-egy tematikus szám keretében. A most megjelenő ünnepi számban a KSH történetéből olyan korszakokat és összefüggéseket emelünk ki, amelyeket eddig még nem, vagy kevésbé átfogó jelleggel dolgoztak fel. Az első írás a magyar statisztikusok nemzetközi kapcsolatait elemzi a Hivatal fennállásának első nyolcvan évében, bemutatva a szakmai együttműködésekben játszott meghatározó szerepüket. Sorban a második cikk a Hivatal területi részlegeinek történetét vezeti végig 1949-es megalakulásuktól kezdve. Levéltári anyagokat használt fel az a dokumentum, amely azt tárja fel, hogy a KSH-n belül milyen hatása volt az 1956-os forradalom eseményeinek. Az intézmény legújabb kori, a rendszerváltozás óta eltelt történetét rendszerező tanulmány belső dokumentumok alapján készült. A következő írás a KSH tájékoztatási politikájának alakulásait követi nyomon a statisztikai évkönyvek szerkezetei változásain keresztül.

Új rovatot indítunk, amelyben a hivatalos statisztika kiemelt területeinek történetét adjuk közre, végigkísérve a Hivatal fennállásának 150. évét. Cikksorozatunkban elsőként a népszámlálások kronológiáját és végrehajtásukat mutatjuk be. A következő írások többek között a nemzeti számlák, a mezőgazdasági, a külkereskedelmi és az árstatisztika témakörével foglalkoznak. Reméljük, hogy a történelmi szemlélet bemutatása hozzájárul ahhoz, hogy olvasóink szélesebb összefüggésben ismerjék meg a magyar statisztika eddig elért eredményeit.

Vukovich Gabriella,
a Központi Statisztikai Hivatal elnöke